

II. POLITIKAELEMÉLET, DISKURZUS ÉS KULTÚRA PANEL

VÉKONY DOROTTYA: A MENEKÜLTEK MINT POLITIKAI ELLENSÉG ORBÁN VIKTOR BESZÉDEIBEN

1. Bevezetés

Az elmúlt hónapokban a magyar és az európai unió országainak diskurzusát a migrációs kérdés tematizálta. A magyar politikát átjárták a politikai menekült, migráns, bevándorló, gazdasági bevándorló, illegális bevándorló, terrorista kifejezések. Kezdetben még csak nagyszámú bevándorlóról, majd migrációs válságról, később pedig már újkori népvándorlásról hallhatunk.

A migráció kérdése megosztja nemcsak a magyar, hanem az európai unió vezetőit és a közéletet is. A politika szemantikai terében az egyes csoportok eltérően értelmezik a menekülteket és ennek megfelelően a menekült helyzetre adott vagy adni kívánt megoldások is eltérőképpen fogalmazódnak meg. Dolgozatomban azt kívánom bemutatni, hogy Orbán Viktor beszédeiben az ellenségképző retorika 2015 szeptemberétől novemberéig hogyan jelenik meg a menekültkérdés kapcsán.¹ Meglátásom szerint az orbáni migrációs retorikának két dimenziója van, az egyik a menekültekkel szemben megjelenő, a másik az Európai Unió baloldali liberális szegmensével szembeni ellenségkonstruáló diskurzus. Dolgozatomban ugyanakkor, annak terjedelmi okainál fogva jelenleg csak a migrációs, mint ellenségképző konstrukció szerepével foglalkozom és a menekültekkel kapcsolatos retorika Európai Unióval szemben megfogalmazott ellenségképét külön munkában tárgyalom. Írásomban továbbá nem kívánom a meghatározott négy hónap minden orbáni megnyilatkozását vizsgálni, csupán bizonyos, a téma szempontjából meghatározó interjúkat és felszólalásokat elemzek, így a péntek reggeli Kossuth Rádió 180 percében adott interjúkat, a szeptember 21-i és november 16-i parlamenti felszólalásokat és az október 22-én az Európai Néppárt Kongresszusán tartott beszédeit veszem górcső alá.

Dolgozatomban elsőként röviden bemutatom az ellenségképzés elméleti hátterét, majd vázolólag, hogy az elméletben megfogalmazott ellenségkonstruálás a gyakorlatban hogyan jelenik meg az orbáni retorikában. Írásom ezen fejezeteiben elsőként megpróbálom beazonosítani a menekültekkel, mint ellenségekkel szembeni aszimmetrikus ellentétpárokat, majd ezt követően a megkülönböztetést a káosz és a kozmosz bipoláris világrend síkján elemzem. Mivel a politika szereplői általában olyan módon csinálnak riválisukból ellenséget, hogy nem a másik politikai programjáról és stratégiájáról beszélnek, hanem az illető személyéről, ezt követően bemutatom, Orbán Viktor beszédeiben az ellenségnek milyen tulajdonságai és milyen magatartásai jelennek meg.² „Az ellenségkonstruálás második nagy területe a tettek világa, ahol is azon állítás körül forog a szó, hogy a politikai ellenfél tudatos károkozója a közösségnek.”³ Dolgozatomban mindezek alapján következő lépésként megvizsgálom a migránsok milyen olyan tetteket hajtottak végre, amelyeknek következményeként, a politika világában, mint legitim

¹ A rendelkezésre álló források számossága okán, a dolgozat terjedelmi korlátait figyelembe véve, a vizsgált időszakot igyekeztem egy meghatározott periódusra szűkíteni, figyelve arra, hogy a kijelölt időszak a menekült kérdés kapcsán meghatározó eseményeket magába foglaljon. Választásom így a szeptembertől novemberig terjedő időszakra eszik, mely magába foglal két olyan jelentős eseményt, mint a szeptember 15-i magyar jogi határozat bevezetése és a 2015. november 13-i párizsi terrortámadások.

² SZABÓ 2007.14.

³ SZABÓ 2007.15.

szereplőknek, a továbbiakban nincs helyük. „Az ellenségcsináló beszéd adekvát beszédmódja a demagógia, amelynek képviselője, pszichológiai szempontból nézve, hazug ígéretekkel, érzelmek szításával és ellenőrizetlen előítéletek felhasználásával tesz szert népszerűsége és hatalomra.”⁴ A demagóg beszédmódra jellemző, hogy az ellenségnek tételez egy rejtőzködő vonást, az ellenséget egyfajta láthatatlan ellenségként ábrázolja, amely nehezen felismerhető, leleplezendő ellenség. A másik fontos vonása a demagóg beszédmódnak a mozgósítás, az, hogy a demagóg mindent megtesz annak érdekében, hogy a rend világát megvédje a káosztól.⁵ Az ellenségkonstruálás ezen dimenziójában így arra keresem a választ, hogy az orbáni retorikában a demagóg beszédmódra jellemző két tényező megjelenik - e és ha igen, akkor hogyan értelmezhetjük a migránskérdés kontextusában. Végül pedig kitérek Magyarországra, a kozmosz világára, ahol a szabályok és a parancsoló kötelességek érvényesülnek, amelynek feladata Magyarország és egész Európa ezeréves határainak megvédése.

2. Az ellenségképző diskurzus

„Egy politikailag vagy társadalmilag egységes cselekvő közösség olyan fogalmak révén konstruálódik, amelyek körülhatárolják, és ezzel másokat kirekesztenek, azaz amelyek révén a közösség meghatározza saját magát.”⁶ Az emberek definiálják saját magukat és politikai közösségként is definiálniuk kell közösségeiket, melyhez különböző fogalmakat használnak. Ezek a fogalmak ugyanakkor nemcsak jelzői, hanem teremtő tényezőivé is válnak az adott csoportnak. Számos olyan fogalom létezik, mely konkrétumra vonatkozik, de általánosságban is létezik. A csoport-identifikáció fontos része, hogy az adott közösség ezeket az általános fogalmakat egyediekké stilizálja, hogy ez által ezeket csak magára nézve fogadja el. A konkrét csoport tehát kizárólagos igényt formál egy általános fogalomra.⁷ „Az ilyen jellegű önmeghatározáshoz ellenfogalmak kapcsolódnak, amelyek diszkriminálják a kizártakat.”⁸ A történelem számtalan ilyen, a kölcsönös elismerés kizárására irányuló ellenfogalmat ismer. Ezekben az esetekben tehát az önmeghatározás együtt jár az idegen teljes kizárásával. Ekkor beszélhetünk aszimmetrikus ellenfogalmakról.⁹ Koselleck szerint ezen fogalompárok közös jellemzője, hogy univerzális igényű kettős fogalmak, melyek át akarják fogni az egész emberiséget. Koselleck a történelem folyamán három nagyobb aszimmetrikus ellenfogalomról beszél, melyek napjainkban is tovább élnek. Ez a három aszimmetrikus ellentétpár a hellén-barbár, mely esetében a megkülönböztetés alapját az eltérő kulturális, civilizációs minták adják. A történelem folyamán a következő nagyobb ellentétpárt a keresztény - pogány megkülönböztetés jelentette, mely esetében a megkülönböztetés vallási alapokon nyugszik. A harmadik nagyobb típusába az ember, nem-ember megkülönböztetés tartozik, mely faji alapokhoz tér vissza és minden dehumanizáló ellenséget magába foglal.¹⁰

A politikai szereplők szempontjából demokratikus politika két kulcskategóriája a politikai ellenség és a politikai ellenfél fogalma.¹¹ A politikai ellenfelet a politikai

⁴ SZABÓ 2004. 146.

⁵ SZABÓ 2004. 147.

⁶ KOSELLECK 1997. 6.

⁷ KOSELLECK 1997. 7.

⁸ KOSELLECK 1997. 8.

⁹ KOSELLECK 1997. 8.

¹⁰ KOSELLECK 1997. 9.

¹¹ SZABÓ 2007. 9.

ellenségtől leginkább az különbözteti meg, hogy míg az egyiket a politika legitim szerelőjeként ismerik el, a másikat nem, s mint ilyen, annak megsemmisítésére, a politikai térből való kitzasztására törekcszenek. A 21. század demokráciáiban egyre inkább jellemzővé válik, hogy az ellenség, aki ellen egy legitim politikai szereplő fellép, nem védtelen kisebbség vagy háborús ellenség, hanem egy másik potens legitim politikai szereplő.¹² A demokrácia egyik sajátossága ugyanis, hogy az ellenségen kívül minden politikai szereplő részt vehet a közügy meghatározásában.¹³ Az ellenségre való rámutatás így már többé nem azt jelenti, hogy ki ellen kell háborút viselni, hanem ki az, aki nem lehet tagja a továbbiakban az adott politikai közösségnek. A demokráciákban így egyre közkedveltebb eljárássá válik az erős ellenfél ellenségként való definiálása, azt remélve ez által, hogy sikerül kizárni a politikai életből.¹⁴ A politikai ellenség retorikai konstrukciója négy alapvető vonásból épül fel, melyek a következők: „világképét a káosz és a kozmosz ősi toposza szervezi, az ellenség megnevezése közvetett módon történik, típusai az ártó szándék fokozatai szerint rendeződnek el, és végül stílusát a demagógia uralja.”¹⁵ A kozmosz a mi világa, amiben mindennek megvan a maga helye, amelyet rend ural és kiszámítható. Ezzel szemben minden, ami a kozmoszon kívül van a káosz, amitől félünk és rettegünk, mert ismeretlen, rossz, pusztító.¹⁶ A közösség legfontosabb feladata, hogy megvédje magát a káosz pusztításával szemben. Jól körülhatároló két világ áll egymással szemben, a tökéletes jó és a tökéletes rossz bipoláris rendje. Ebben a logikában az ellenséggel szemben nem megértésre, nem befogadásra van szükség, hanem védekezésre és támadásra, az erők összefogására, mert „végveszélyben van a nemzet, a kultúra, az erkölcs, a nyelv, vagy éppen a szabadság, a jólét az egyenlőség.”¹⁷

A demokratikus politikai berendezkedésben ugyanajkkor a háborús fellépés, az ellenség megölése nem lehetséges. A politikai vita a béke műfaja, így ebből ered a demokratikus ellenségkonstruálás másik fontos jellegzetessége, a közvetettség, vagyis az, hogy az egyes felek nem mondják nyíltan ellenségnek a másikat, ám mindazzal a tulajdonsággal felruhazzák, ami az ellenségre jellemző. Ebben a dimenzióban az ellenség politikai és emberi identitását vonják kétségbe. Nyíltan sohasem mondják ki, hogy az illető fegyverrel fog a házára törni, azonban olyan jelzőkkel ruhazzák fel: erkölcstelen, idegen érdekek szolgálója, nemzetáruló, melyek kétségbe vonják demokratikus elkötelezettségét, esztét és jellemét.¹⁸ Az ellenségkonstruáló retorika jellemző beszédmódja a demagógia. Ez egyfelől azt jelenti, hogy az ellenségkonstruálásban a tulajdonítás és az összefüggések megteremtésének teljes szabadsága uralkodik, vagyis bárkiről bármit lehet állítani és összefüggésbe hozni. A káosztól való félelem az, amire a demagóg épít, aki magát a pusztulás megállítójaként, győztes harcosként állítja be. A beszédmód másik fontos jellemzője, az, hogy az ellenségnek az a vonása, hogy rejtőzködik, hogy leleplezi saját valódi, ellenséges természetét.¹⁹

Mindezen retorikai konstrukciók végső soron azt a célt szolgálják, hogy bizonyos emberekkel ne kelljen vitát folytatni. Az ellenség-tematizáció tehát nem vita, hanem kinyilatkoztatás, az egyes felek kinyilvánítják a másikkal moralitáson és normalitáson

¹² SZABÓ 2007. 13.

¹³ SZABÓ 2004. 147.

¹⁴ SZABÓ 2004. 146.

¹⁵ SZABÓ 2004. 146.

¹⁶ SZABÓ 2004. 146.

¹⁷ SZABÓ 2004. 147.

¹⁸ SZABÓ 2004. 147.

¹⁹ SZABÓ 2004. 147.

való kivüliségét. Maguk a kimondott szavak lesznek a politikai cselekedetek. A szereplők a beszéden keresztül mondják meg kiket tartanak a politika illegitim szereplőinek.²⁰

3. A migránsok, mint politikai ellenségek

Az ellenségképzés alapja: a hellén-barbár aszimmetrikus ellentétpár

Ebben a dimenzióban jól látszik, a menekültek kapcsán a legerősebb megkülönböztetést a hellén – barbár aszimmetrikus ellentétpárok adják. A beáramló migránsokkal szembeni legfőbb különbség kulturális, civilizációs természetű. Orbán Viktor beszédeiben elismeri, hogy „(...) az iszlámnak is megvannak a maga értékei, komoly civilizáció, nélküle barbárság lenne a világ egy tekintélyes részében.”²¹ ugyanakkor az iszlám „más kultúra”²² „más civilizáció”²³ aminek „ott, ahol a helye van, ott igenis fontos küldetést teljesít az emberiség történelme szempontjából.”²⁴ A „mi” kultúránkban, „ebben a kultúrkörben, mi be szoktunk mutatkozni, és általában a saját nevünket mondjuk.”²⁵ A „mi” kultúránk nem más, mint az ezeréves keresztény Európa, amit most a tömeges népvándorlás veszélyeztet, hiszen „a bevándorlók már nemcsak dörömbölnek, de ránk is törnek az ajtót. Nem néhány százan, nem néhány ezren, hanem több százezer, sőt milliónyi bevándorló ostromolja Magyarország és Európa határait mely által az identitásunk forog kockán, az életformánk, a szokásaink, a mód, ahogy eddig éltünk. (...) Ez identitáskérdés, kultúrakérdés, és ezt érzik egyre többen veszélyben.”²⁶ Európának és nekünk, magyaroknak erre nem lehet más válaszuk, mint hogy „meg kell védenünk a kultúránkat, mert Európa lényege szellemi és kulturális identitása.”²⁷

²⁰ SZABÓ 2004. 148.

²¹ ORBÁN 2015a.

²² ORBÁN 2015a.

²³ ORBÁN 2015a.

²⁴ ORBÁN 2015a.

²⁵ ORBÁN 2015a.

²⁶ ORBÁN 2015a.

²⁷ ORBÁN 2015b.

4. A bipoláris világok

A megkülönböztetés alapját adó civilizációs különbségekből jól látszik, hogy az orbáni retorika értelmében két világ, a kozmosz és a káosz áll egymással szemben. Ebben a bipoláris világrendben pedig Magyarország az, ami a rendet, a migránsok világa pedig a káoszt testesíti meg.

Káosz – a menekültek

A káosz világának alapelemei a bevándorlók. Orbán Viktor beszédeiben a migránsokkal kapcsolatban több kifejezést is használ. Megkülönbözteti egymástól a menekülteket és a bevándorlókat. A menekültek fogalmát leggyakrabban a politikai menekültekre használja, azokra, akik háborús okok miatt hagyta el hazájukat. Ugyanakkor sokszor használja a bevándorló, migráns kifejezéseket is, illetve ezen fogalmakat jelzős szerkezetbe foglalva. Ezek alapján megkülönböztethetjük a gazdasági bevándorlókat, a gazdasági migránsokat, a megélhetési bevándorlókat, akik jobb élet reményében jönnek Európába és az illegális bevándorlókat egymástól. A fogalmak nem válnak el élesen egymástól, a szövegek tanulmányozása során nem derül ki, hogy a gazdasági és megélhetési bevándorlók illegális bevándorlók- e és fordítva.

Vajon milyenek a káosz világához tartozó migránsok? Politikai perszónifikálásuk ²⁸a szövegben erős és hangsúlyos kifejezések mentén jelenik meg. Gyakran előforduló jelzőik a „rendezetlen”, „ellenőrizhetetlen”, „agresszív”. Magatartásukra jellemző, hogy nem együttműködők, nem akarják elfogadni a magyar törvényeket, megtagadják a regisztrációt, és a rendőrséggel, valamint a hatóságokkal való együttműködést. A probléma nem a magyar hatóságokkal és menekülttáborokkal van, a magyar fél biztosítja a „rendezett” körülményeket, ám a migránsok nem akarnak menekülttáborokba menni. Gondoljunk csak arra, hogy „(...) milyen állapotok vannak a Keleti pályaudvar környékén. Aki ott lakik, annak, ön el tudja képzelni, hogy milyen gondolatok járnak a fejében, amikor reggel elengedi a gyereket az iskolába. Szóval itt vannak ezek a járványveszélyes helyzetek, itt vannak az együtt nem működő, egyre agresszívabb bevándorló tömeg”²⁹

A migránsok azonban nemcsak a rendet, hanem a munkaalapú társadalmat, is veszélyeztetik az által, hogy „még az sem biztos, hogy mindannyian dolgozni akarnak.”³⁰ Ugyanakkor Itt (Európában) mindenki megdolgozott azért, hogy nyugalomban és biztonságban élhessen. Megdolgoztak érte külön-külön az emberek és együtt a nemzeti közösségek is. Itt nem alanyi jog a jólét, a jóléért itt, Európában meg kell dolgozni.³¹ Ebben az értelmezésben tehát a menekültek nemcsak, hogy nem akarnak dolgozni, de azt feltételezik, hogy nekik mindaz alanyi jogon jár, amiért a rendezett, szabályosan élő európai polgárok és nemzetek keményen megdolgoztak.

A menekültek politikai perszónifikálása a bevándorlók tulajdonságain és magatartásukon túl, a tetteikben is megjelenik. Az orbáni ellenségképző retorika fontos eleme ez. A menekültek bevándorlása, az, ami most történik, az, amit Európa tesznek „az lerohanás, valójában lerohannak bennünket.”³² „Európa ellen invázió folyik.”³³ Európa

²⁸ SZABÓ 2007.14.

²⁹ ORBÁN 2015a.

³⁰ ORBÁN 2015c.

³¹ ORBÁN 2015b.

³² ORBÁN 2015b.

³³ ORBÁN 2015d.

„brutális erejű fenyegetéssel áll szemben.”³⁴ Korlátlan népvándorlás fenyeget, hirtelen mi leszünk kisebbségben a saját kontinensünkön; most még csak százezren, de nemsokára tízmillióan lesznek. Vagyis „veszélybe kerültek határaink, veszélyben van a törvények tiszteletére épülő életformánk, veszélyben van Magyarország és egész Európa is.”³⁵

Az ellenség politikai tetteinek a politika világából való kizárásra tett kísérlete során feltűnnek a demagóg beszédmód jellegzetességei is. A demagóg beszédmód egyik fontos eleme, a rejtőzködő, láthatatlan ellenség feltételezése és annak létezésére való rámutatás. Annak ellenére ugyanis, hogy a migránsok láthatóan, nagy tömegben érkeznek Magyarországra és Európába, valójában nem tudjuk, kiket engedünk be. „Európát nagyon komoly veszély fenyegeti, nemcsak a bevándorlók számossága okán, hanem egész egyszerűen azért, mert Európa nem tudja, kiket enged be.”³⁶ Csupán azt tudhatjuk, hogy ezek között az emberek között sokkal több a fiatal, hadképes férfi, mint a nő és a gyermek. Orbán Viktor a sajtó hitelességét is megkérdőjelezve az Európai Néppárt Kongresszusán felteszi azt a kérdést, vajon „megfelel-e az információ- és a szólásszabadság szellemének az, hogy leginkább nőket és gyerekeket mutat a média, miközben hetven százaléka a migránsoknak férfi és leginkább egy hadseregére hasonlít?”³⁷ Máshol már nyíltabban fogalmaz, amikor azt állítja, hogy a jelenlegi bevándorlás nem más, mint „egy gazdasági migránsokból, menekültekből és külföldi harcosokból álló nagy népvándorlás”³⁸ Beszédeiben a menekültek mellett, illetve velük összefüggésben megjelenik egy sokkal veszélyesebb ellenség, az igazi láthatatlan ellenség, a terrorizmus is. Az által ugyanis, hogy Európa kontrollálatlanul engedte be a menekülteket határain, nem tudhatja, hány terrorista érkezett a menekültekkel együtt. „A terror is egy veszély, mert emberéletem követel, és miután nem tudjuk hányat hoztak be ide, hányan vannak itt, nem tudjuk, mire számíthatunk, ezért tudnunk kell, hogy veszélyben vagyunk.”³⁹ A terrorveszély és a bevándorlás, valamint a bevándorlás és a bűnözések számának növekedéséről szóló érvek a párizsi terrortámadásokat követően még hangsúlyosabbakká válnak. „Ahol Európában sok bevándorló van, ott jelentősen megnőtt a bűnözés, és romlott a közbiztonság, több a lopás, a rablás, a bántalmazás, a súlyos testi sértés, a nemi erőszak és az emberölés. Ha nem beszélünk róla, ezek tények maradnak.”⁴⁰ „Azok után, ami történt, nyilvánvaló, hogy van összefüggés a bevándorlás meg a terrorizmus között. Nem kell érvelni, ez egy természetes, nyilvánvaló, köztudomású, az emberi logika szabályai szerint nyilvánvaló tény.”⁴¹ Orbán tehát nem tűr meg vitát ebben a kérdésben, az összefüggés tény, az annak való ellentmondás szembe megy az emberi logika minden szabályával. A kvótarendszer kapcsán megemlíti arra vonatkozó félelmét, hogy az nem jelent mást, mint a terrorizmus szétterítését Európában. „Ha igaz, hogy a bevándorlók között vannak, és szerintem nem kis számban vannak terroristák, akkor az ő szétosztásuk Európában azt jelenti, hogy a terrorra hajlamos, terrorakciókban potenciálisan vagy előre megfontolt szándékkal már most részt venni akaró személyeket szétküldözgetjük egymás országaiba.”⁴² A migránsok és a láthatatlan terroristák közötti határ ezzel egyre inkább elmosódik. A terrorveszély

³⁴ ORBÁN 2015b.

³⁵ ORBÁN 2015b.

³⁶ ORBÁN 2015a.

³⁷ ORBÁN 2015e.

³⁸ ORBÁN 2015e.

³⁹ ORBÁN 2015f.

⁴⁰ ORBÁN 2015g.

⁴¹ ORBÁN 2015g.

⁴² ORBÁN 2015f.

megnövekedésével összefüggésben a francia miniszterelnökre hivatkozva azt állítja, hogy néhány terrorista a menekültválságot kihasználva jutott be Franciaországba, sőt továbbment, ő egyenesen azt mondta, hogy „ez egy új háború, amit bűnözők irányítanak, a gyilkolási módszerek is folyamatosan változnak.”⁴³ Mindezzel megtörténik a politikai ellenség politikán kívülre taszítása. A politikai ellenség bűnöző, akinek nincs helye a politika világában.

Jól láthatjuk, az orbáni retorika demagóg beszédmódjában nemcsak a láthatatlan ellenség, hanem a különböző tulajdonítások és összefüggés-teremtések is megjelennek. Beszédmódjának ugyanakkor egyik legfontosabb eleme, hogy abban megjelenik a konstruktőr is, aki a káosztól való félelemre épít, és aki magát a pusztulás megállítójaként, győztes harcosként állítja be.

A kozmosz világa – Magyarország

A káosz világával szemben, a más kultúrkörrel szemben, megjelenik a kozmosz világa, az európai kultúrkör, a rend és a szabályok terepe, melyet az orbáni retorikában Magyarország testesít meg. Magyarország világa rendezett világ. „Magyarország ma a stabilitás szigete”.⁴⁴ Az az állam, aki betartja a szabályokat és aki a nemzeti konzultáció révén rendelkezik a néptől kapott felhatalmazással ahhoz, hogy cselekedetei demokratikusak és legitimek legyenek. „A magyar emberek döntöttek: az országot meg kell védeni.”⁴⁵ Orbán Viktor szerint ugyanakkor „2015-ben Magyarországon kétfajta politikai irányzat létezik: az, amely meg akarja védeni Magyarországot, a magyar embereket, meg akarja őrizni nemzeti kultúránkat és európaiságunkat, és van az, amely valamilyen megfontolásból ez ellen dolgozik.”⁴⁶ A magyar politika orbáni értelmezésben egy „honvédő, határvédő, schengeni megállapodást védő, Európát védő, magyar embereket védő politika, amely működik. Mi azt akarjuk bebizonyítani, az embereknek is, saját magunknak is, meg az egész világnak, hogy lehet, hogy nagy áradat tart Európa felé, de ha mindenki elvégezné a feladatát, akkor ezt az áradatot meg lehet fékezni, szervezett keretek közé lehet szorítani és átláthatóvá lehet tenni.”⁴⁷ Orbán beszédéből világosan kiderül, Európában vannak olyanok, akik nem végzik el ezt a feladatot. Ugyanakkor „mi” magyarok „meg fogjuk védeni az országnak a határvonalát. Nem erre készültünk, nem ez volt a tervünk az elmúlt 15-20 évben, egy más világban reménykedtünk, de nem csukhatjuk be a szemünket, és nem dughatjuk a homokba a fejünket, mert felelősséggel tartozunk a magyar emberek biztonságáért. És a magyar emberek joggal aggódnak, joggal nő a félelem, joggal mondják az emberek, hogy nem értik, hogy mi történik, és joggal várják el a magyar hatóságoktól, és az őket irányító politikai vezetőktől, hogy legyenek urai az eseménynek és védje meg az embereket, és számolják fel az aggodalomra okot adó jelenségeket. Ez a kötelességünk, és ezt meg fogjuk tenni.”⁴⁸

Magyarország szerepe a keresztény európai kultúrkör megvédésében akárcsak a középkori török hódítás idején, most is megkérdőjelezhetetlen. Orbán Viktor beszédeiben többször is találhatunk történelmi utalást a jelenkor és Magyarország, mint Európa keresztény védőbástyája kép felidézésére. A migránsok tömeges bevándorlása kapcsán

⁴³ ORBÁN 2015f.

⁴⁴ ORBÁN 2015c.

⁴⁵ ORBÁN 2015b.

⁴⁶ ORBÁN 2015b.

⁴⁷ ORBÁN 2015a.

⁴⁸ ORBÁN 2015a.

többször is használja a miniszterelnök az „ostrom” kifejezést a magyar határzár kapcsán pedig a védvonal kifejezést. Szeptember 18-i interjújában a szerbiai támadással összefüggésben megemlíti, akárcsak Hunyadi János, most sem számíthatott Magyarország a nyugat segítségére.⁴⁹ Mindemellett úgy vélem, annak is szimbolikus jelentősége van, hogy 2015. november 16-i parlamenti felszólalását követően a miniszterelnök az MTVA riporterét a Nándorfehérvári teremben fogadta, aki ezt ki is hangsúlyozta.

5. Konklúzió

Dolgozatomban kísérletet tettem a menekültekkel szembeni ellenségkonstruáló orbáni retorika bemutatására a 2015. szeptember és november közötti időszakot felölelően. Elemzésem során alapvetően elméleti megközelítésekben indultam ki és az abban foglalt elveket kíséreltem meg a politika gyakorlati világába átültetni. A menekültekkel szembeni orbáni retorikának meggyőződésem szerint két síkja van. Egyfelől megjelenik benne a menekült, mint ellenség; másrészt azonban az Európai Unió, annak is leginkább a balliberális szárnya, amely a nemzetállami keretek megszüntetése, a multikulturális Európa megalkotása felé tör. De az ellenségkép nem ilyen egyértelmű, hiszen Orbán Viktor beszédeiben nemcsak a baloldallal szemben, hanem az Unió vezetőivel szemben is konstruálódik egy ellenség. Dolgozatom terjedelmi okai miatt végül jelen írás keretében ezzel a témával nem foglalkoztam, hanem a menekültekkel, mint politikai ellenségeket vettem górcső alá. A menekültekkel szembeni ellenségkonstrukció a hellén – barbár aszimmetrikus ellentétpárra épül és a kulturális, civilizációs különbségek hangsúlyozása az egész retorika alapja. Orbán Viktor beszédeiben többször is kihangsúlyozza, hogy a megkülönböztetésnek nem vallási, hanem kulturális különbsége van. Ezt az elválasztást beszédeiben végig megtartja. Az ellenségképzés fő iránya, a rend és a káosz közötti világ elválasztása és a káosz világában uralkodó menekülteknek a politikából való kiszorítása. Orbán Viktor beszédeiben az ellenségkonstruálás legtöbb eszköze fellelhető, találunk példát az ellenség tulajdonságaira és tetteire irányuló kiszorításra és megjelenik benne a demagóg beszédaktus számos eleme. A konstruktőr nemcsak nagyszerűen konstruálja meg a láthatatlan ellenséget, hanem a kozmosz megvédésére, a veszély elhárítására vonatkozó cselekedetei is erőteljesen megjelennek a szemantikai térben. A bipoláris világrendben a kozmosz világot Magyarország jelképezi. Ahhoz azonban, hogy mélyebben megértsük, az orbáni retorikában hogyan épül fel Magyarország szerepe, szükséges bemutatnunk annak ellenpólusát, ami jelen esetben nemcsak a migránsok káosza, hanem az a bipoláris világ, ami Magyarország és az Európai Unió bizonyos tagállamai között konstruálódtak. Jelen munkámban azonban tudatosan nem kívántam ebbe részletesen belemenni, így ennél a résznél rövidebb, lényegre törőbb elemzésre törekedtem, mely ezen részletek ismertetésének hiányában is képes arra, hogy feltárja Magyarország szerepét ebben a kettős (hellén- barbár) rendben.

⁴⁹ ORBÁN 2015a.

Felhasznált irodalom

REINHART KOSELLECK (1997): *Az aszimmetrikus ellenfogalmak történeti- politikai szemantikája*. Fordította: Szabó Márton. Budapest: Jászöveg Műhely Kiadó.

SZABÓ MÁRTON (2004): *A diszkurzív politikatudomány alapjai*. Budapest: L'Harmattan Kiadó.

SZABÓ MÁRTON (2007): *Ellenség és ellenfél a politikában*. In: Politikatudományi Szemle XVI. évfolyam 1. szám 9-22.

http://www.poltudszemle.hu/szamok/2007_1szam/2007_1_szabom.pdf (2015. 12. 08.)

Egyéb források

ORBÁN VIKTOR (2015c): 180 perc. Kossuth Rádió. 2015. szeptember 04. <http://www.hirado.hu/2015/09/04/hallgassa-itt-eloben-a-miniszterelnoki-interjut/> (2015.12.08.)

ORBÁN VIKTOR (2015a): 180 perc. Kossuth Rádió. 2015. szeptember 18. <http://www.hirado.hu/2015/09/18/interju-a-miniszterelnokkal-hallgassa-eloben/> (2015.12.08.)

ORBÁN VIKTOR (2015b): „*Jelentés a tömeges bevándorlás miatt szükségessé vált intézkedésekről*”. Napirend előtti felszólalás. 2015. szeptember 21. http://www.parlament.hu/naplo40/097/n097_0002.htm (2015.12.08.)

ORBÁN VIKTOR (2015e): Orbán Viktor beszéde az Európai Néppárt kongresszusán. 2015. október 22. <http://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-beszede-az-europai-neppart-kongresszusan20151024> (2015.12.08.)

ORBÁN VIKTOR (2015d): 180 perc. Kossuth Rádió. 2015. október 30. <http://www.hirado.hu/2015/10/30/elo-orban-viktor-a-kossuth-radioban/> (2015.12.08.)

ORBÁN VIKTOR (2015g): Napirend előtti felszólalás. 2015. november 16. <http://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-napirend-elotti-felszolalasa20151116> (2015. 12.08.)

ORBÁN VIKTOR (2015f): 180 perc. Kossuth Rádió. 2015. november 20. <http://www.hirado.hu/2015/11/20/elo-interju-a-miniszterelnokkal/> (2015.12.08.)